

Europos Taryba

Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų,
nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą
(CPT)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbūras, 2017 m. kovo 21 d.

CPT/Inf(2017)6

Suvaržymo priemonės suaugusiųjų psichiatrijos įstaigose (Atnaujinti CPT standartai)

Remiantis anksčiau skelbtomis publikacijomis¹ šia tema bei daugelio pastarųjų metų vizitų įvairiose Europos šalyse rezultatais, CPT nusprendė peržiūrėti suvaržymo priemonių naudojimo standartus ir konsoliduoti juos šiame dokumente.

---

¹ Žr. 8-ąją bendrąją CPT veiklos ataskaitą, 47 – 50 paragrafai (CPT/Inf (98) 12), ir 16-ąją bendrąją CPT veiklos ataskaitą, 36 – 54 paragrafai (CPT/Inf (2006) 35), bei CPT (2012) 28 dokumentą dėl "Suvaržymo priemonių naudojimo psichiatrijos įstaigose".

Ižanga

Atsižvelgiant į tai, kokios ribojančios gali būti suvaržymo priemonės ir jog egzistuoja galimybės jomis piktnaudžiauti, CPT nuolat skiria ypatingą dėmesį jų naudojimui pacientų psichiatrijos įstaigose atžvilgiu.

CPT iš karto pabrėžia, kad reikia visada stengtis vengti suvaržymo priemonių naudojimo, kiek įmanoma apribojant jų naudojimo dažnį ir trukmę. Todėl yra ypatingai svarbu, kad atitinkamos sveikatos priežiūros tarnybos bei psichiatrijos įstaigų vadovybė sukurtų strategiją bei aktyviai imtųsi visos eilės veiksmų, kurie be kita ko apimtų saugios aplinkos užtikrinimą (įskaitant psichiatrijos įstaigos teritoriją), pakankamo sveikatos priežiūros personalo įdarbinimą, tinkamus įvadinius bei tęstinius personalo mokymus bei alternatyvių priemonių naudojimo skatinimą (įskaitant deeskalacijos technikas).

Daugelyje CPT aplankytų valstybių gali būti naudojamos viena ar kelios suvaržymo priemonių rūšys:

- (a) fizinis suvaržymas (t.y. kai personalas laiko pacientą ar neleidžia jam judėti, panaudodami fizinę jėgą – “suvaržymas rankomis”);
- (b) mechaninis suvaržymas (t.y. kai paciento judėjimas apribojamas suvaržymo priemonių pagalba, pvz., panaudojant diržus);
- (c) cheminis suvaržymas (t.y. prievartinis medikamentų skyrimas, siekiant suvaldyti paciento elgesį);
- (d) izoliavimas (t.y. priverstinis paciento uždarymas kambaryje vienuoje).

1. Bendrieji principai

- 1.1. Smurtaujančių psichiatrijos pacientų, keliančių pavojų sau ar kitiems suvaržymas išimtiniais atvejais gali būti būtinas.²
- 1.2. Suvaržymas visada turi būti taikomas nepažeidžiant teisėtumo, būtinybės, proporcingumo ir atskaitomybės principų.
- 1.3. Visų tipų suvaržymo priemonės bei jų naudojimo kriterijai turi būti reglamentuoti įstatymų.
- 1.4. Pacientai gali būti suvaržomi tik kraštutiniu atveju (*ultimo ratio*), siekiant išvengti žalos jiems patiems ar aplinkiniams, suvaržymo priemonės naudojant kiek galint trumpiau. Kai kritinė situacija, dėl kurios ir buvo panaudotas suvaržymas, baigiasi, pacientą reikia nedelsiant išlaisvinti.
- 1.5. Suvaržymo priemonės yra saugumo priemonės ir jokio terapinio pateisinimo joms nėra.
- 1.6. Suvaržymo priemonės negali būti naudojamos kaip nuobauda, siekiant palengvinti darbą personalui, kai trūksta darbuotojų, jos taip pat negali pakeisti reikiamos priežiūros ar gydymo.

---

² Taip pat žr.: Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms Rec(2004)10 dėl asmenų su psichikos sutrikimais žmogaus teisių ir orumo gynimo (27 str.) bei Europos Žmogaus Teisių Teismo nuosprendžius byloje *Bureš prieš Čekijos Respubliką* (2012 m. spalio 18 d.; paraiška Nr. 37679/08; 86 paragrafas) ir *M.S. prieš Kroatiją* (2015 m. vasario 19 d.; paraiška Nr. 75450/12; 97 paragrafas).

- 1.7. Kiekviena psichiatrijos įstaiga turi turėti išsamias ir rūpestingai parengtas suvaržymo taikymo gaires, kurias ruošiant būtina įtraukti personalą. Dokumentu turi būti siekiama kiek įmanoma labiau apriboti suvaržymo priemonių taikymą bei aiškiai apibrėžta, kokios suvaržymo priemonės gali būti naudojamos, kokiose situacijose, kokie yra praktiniai jų naudojimo būdai, būtina priežiūra jų taikymo metu bei privalomi veiksmai suvaržymo priemonės taikymui pasibaigus. Į gaires turi būti įtraukti skyriai, apibrėžiantys tokius svarbius klausimus kaip personalo mokymai, suvaržymo priemonių taikymo registravimas, vidaus bei išorės ataskaitų teikimo mechanizmas, suvaržymo priemonės aptarimas su pacientu jos taikymui pasibaigus, ir skundų pateikimo tvarka. Pacientai turi būti supažindinti su jiems aktualia įstaigos suvaržymo priemonių naudojimo informacija.

2. Leidimas

Suvaržymo priemonės gali būti taikomos arba gavus aiškų gydytojo nurodymą šiam apžiūrėjus pacientą, arba nedelsiant informuojant gydytoją, siekiant gauti jo pritarimą. Pastaruoju atveju, gydytojas turi kaip įmanoma greičiau apžiūrėti pacientą. Išankstiniai leidimai naudoti suvaržymo priemones negalimi.

3. Suvaržymo priemonių taikymas

- 3.1. Suvaržymo priemonės turi būti taikomos atsakingai ir rūpestingai, siekiant kiek įmanoma labiau sumažinti paciento sužalojimo ar skausmo sukėlimo riziką ir kuo labiau išsaugoti jo/jos orumą. Tik pabaigęs atitinkamus mokymus personalas gali taikyti suvaržymo priemones praktikoje.
- 3.2. Nusprendus taikyti fizinį suvaržymą, jį turi atlikti darbuotojai, kurie buvo specialiai apmokyti sužalojimo riziką mažinančios suvaržymo rankomis technikos. Laikymas už kaklo bei kitos technikos, galinčios pažeisti paciento kvėpavimo takus pažeisti ar sukelti skausmą turi būti draudžiamos.
- 3.3. Mechaninio suvaržymo atvejais turėtų būti naudojamos tik specialiai žalingam poveikiui sumažinti sukurtos priemonės (pageidautina, paminkštinto audinio diržai), kad pacientui grėstų kiek įmanoma mažesnė rizika patirti sužalojimą ir/ar skausmą. Niekada negalima naudoti antrankių ar grandinių norint suvaržyti paciento judesius. Tramdomų pacientų veidas turi būti nukreiptas į viršų, o rankos – žemyn. Diržų negalima pernelyg stipriai suveržti, jie turi būti uždėti taip, kad rankos ir kojos galėtų judėti tiek, kiek tai saugu. Negali būti apsunkintos pacientui gyvybiškai svarbios funkcijos, pvz., kvėpavimas ir bendravimo galimybė. Tramdomi pacientai turi būti tinkamai aprengti ir, kiek įmanoma, turi galėti gerti ir valgyti patys bei savarankiškai patenkinti tuštinimosi ir šlapinimosi poreikius sanitarinėse patalpose.
- 3.4. Jokiais atvejais negalima naudoti tinklu (ar grotomis) dengtų lovų.
- 3.5. Pacientai neturėtų būti tramdomi mechaninėmis priemonėmis matant kitiems ligoniams (nebent pacientas aiškiai išsako pageidavimą likti su konkrečiu kitu ligoniu); kiti pacientai gali apsilankyti tik tramdomam pacientui/pacientei aiškiai sutikus.
- 3.6. Kiti ligoniai neturėtų padėti personalui fizinio suvaržymo priemonių prieš pacientą.
- 3.7. Nusprendus taikyti cheminį suvaržymą, gali būti naudojami tik registruoti, pripažinti ir trumpalaikio veikimo vaistiniai preparatai. Negalima pamiršti šalutinių reiškinių, kuriuos konkrečiam pacientui gali sukelti vaistinis preparatas, ypač tuomet, jei preparatas vartojamas kartu su mechaninio suvaržymo priemonėmis ar izoliavimu.
- 3.8. Pacientai gali būti izoliuojami tik specialiai tokiam tikslui skirtose patalpose. Jose turi būti garantuotas paciento saugumas ir užtikrinta raminanti aplinka.

4. Trukmė

- 4.1. Mechaninio suvaržymo priemonės ir izoliavimas turėtų būti taikomi kiek įmanoma trumpiau (paprastai minutes, o ne valandas), o nebelikus jas iššaukusių priežasčių, šių priemonių taikymas turi būti nutrauktas. Mechaninio suvaržymo priemonių taikymas ištisomis dienomis negali būti niekaip pateisinamas ir, CPT nuomone, gali būti prilygintas nežmoniškam elgesiui.
- 4.2. Jei išimties tvarka dėl įtikinamų priežasčių yra nusprendžiama pacientui taikyti mechaninio suvaržymo priemones ar izoliavimą daugiau nei kelias valandas, šis sprendimas turi būti peržiūrimas gydytojo trumpais intervalais. Tokiais atvejais bei kuomet suvaržymo priemonių taikymas vis kartojasi, reikėtų pagalvoti apie antro gydytojo įtraukimą bei apie paciento perkėlimą į labiau specializuotą psichiatrijos įstaigą.

5. Suvaržymo priemonės (-ių) pasirinkimas

Svarstant galimybę panaudoti suvaržymo priemonę, pirmenybę reikėtų teikti mažiausiai suvaržančiai ir mažiausiai pavojingai priemonei. Renkantis iš galimų variantų, reikėtų kiek įmanoma atsižvelgti į tokius veiksnius kaip paciento nuomonė (įskaitant visus iš anksto išsakytus pageidavimus) ir ankstesnės patirtys.

6. Skirtingų suvaržymo priemonių naudojimas vienu metu

Kartais izoliavimas, mechaninio ar fizinio suvaržymo priemonės gali būti derinamos su cheminio suvaržymo priemonėmis. Tokia praktika pateisinama tik tuomet, jei ji gali sutrumpinti suvaržymo priemonės taikymo trukmę ar yra laikoma būtina, norint išvengti rimtos žalos pacientui ar kitiems asmenims.

7. Priežiūra

Kiekvienas pacientas, kuriam taikomos mechaninio suvaržymo priemonės ar izoliavimas, turi būti nuolat stebimas. Taikant mechaninio suvaržymo priemones, patalpoje turi visą laiką būti kvalifikuotas darbuotojas, kuris su pacientu palaikytų terapinį ryšį ir jam/jai padėtų. Ligonį izoliavus, darbuotojas gali likti už paciento kambario ribų (arba gretimoje patalpoje su bendru langu), jei užtikrinama, kad pacientas gali gerai matyti darbuotoją, o pastarasis visą laiką mato ir girdi pacientą. Be abejonės, stebėjimas per video ryšį negali prilygti nuolatiniam darbuotojo buvimui šalia.

8. Aptarimas

Baigus suvaržymo priemonių taikymą, su pacientu būtina pasikalbėti, paaiškinti, dėl kokių priežasčių jos buvo taikytos, pasistengti sumažinti patyrimo sukeltą psichologinę traumą ir atkurti gydytojo ir paciento ryšį. Šis pokalbis taip pat suteikia pacientui bei personalui galimybę apgalvoti kitus savikontrolės būdus, kurie galėtų padėti išvengti agresijos protrūkių bei dėl jų taikyto suvaržymo ateityje.

9. Suvaržymo priemonių naudojimas paties paciento prašymu

Kartais patys pacientai prašo būti suvaržyti. Daugeliu atvejų tokie prašymai reiškia, kad nėra pilnai patenkinami paciento poreikiai ir kad reikėtų išnagrinėti kitų terapinių priemonių taikymo galimybes. Jei pacientui skiriama bet kokio tipo suvaržymo priemonė jo/jos paties/pačios prašymu, šios priemonės naudojimas turi būti nutrauktas iš karto, kai pacientas to paprašo.

10. Suvaržymo priemonių naudojimas savo noru hospitalizuotų pacientų atžvilgiu

Nustačius, kad savo noru hospitalizuotam pacientui yra būtina taikyti suvaržymo priemones, tačiau jis su tuo nesutinka, turi būti peržiūrėtas paciento teisinis statusas.

11. Suvaržymo priemonių naudojimo atvejų registravimas ir informavimas apie juos

- 11.1. Kaip rodo patirtis, detalus ir tikslus suvaržymo atvejų registravimas gali padėti ligoninės vadovybei suprasti tokių atvejų mastus ir įgalinti ją, jei tik įmanoma, imtis priemonių, kad tokių atvejų skaičius sumažėtų. Dėl to yra būtina turėti specialų žurnalą visų suvaržymo priemonių panaudojimo atvejų registravimui (įskaitant cheminį suvaržymą), kuris papildytų ligonio sveikatos istorijoje daromus įrašus. Žurnale turėtų būti registruojamas suvaržymo priemonės taikymo pradžios ir pabaigos laikas, aplinkybės, priežastys, dėl kurių buvo pradėtos taikyti suvaržymo priemonės, priemonės taikymą nurodžiusio ar jį patvirtinusio gydytojo vardas ir pavardė bei visų pacientų ar personalo patirtų sužalojimų sąrašas. Pacientai turi turėti galimybę žurnale pateikti pastabas ir turi būti apie savo tokią teisę informuoti. Jiems paprašius, jiems turi būti įteikta pilno įrašo kopija.
- 11.2. Apie suvaržymo atvejų dažnį ir trukmę turi būti reguliariai informuojama priežiūros įstaiga ir/arba paskirtoji išorinio stebėjimo agentūra (pvz., sveikatos priežiūros inspekcija). Tai padės atlikti egzistuojančių suvaržymo praktikų apžvalgą šalies ar regiono mastu bei įdiegti strategiją, nukreiptą į suvaržymo priemonių taikymo dažnio ir trukmės sumažinimą.

12. Skundų pateikimo tvarka

Efektyvi skundų pateikimo tvarka yra svarbiausia apsaugos priemonė nuo netinkamo elgesio bet kurioje psichiatrijos įstaigoje. Psichikos ligomis sergantys pacientai (bei jų šeimos nariai ir advokatai) turi turėti galimybę pateikti skundą įstaigos viduje, o taip pat konfidencialiai kreiptis su skundu į nepriklausomą išorinę organizaciją. Skundų pateikimo tvarka turi būti nesudėtinga, veiksminga ir suprantama naudotojui, ypačingai kiek tai susiję su naudojama kalba. Pacientai turi turėti galimybę skundų pateikimo klausimais konsultuotis su teisininkais ir gauti nemokamą teisinę pagalbą.